

Бельмаз Я.М.,
професор кафедри іноземних мов
Полтавського національного
технічного університету ім. Юрія Кондратюка,
доктор педагогічних наук, професор

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У США

Статтю присвячено проблемі професійного розвитку вчителів іноземної мови у США. Автор підкреслює, що навчання впродовж усього життя є необхідною умовою якісного викладання. В статті представлений аналіз однієї з програм професійного розвитку вчителів іноземної мови штату Вірджинія.

Ключові слова: професійний розвиток, навчання впродовж усього життя, вчитель іноземної мови, програми розвитку, ефективне навчання.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Невід'ємним атрибутом сучасної освіти у всьому світі є її неперервність. Ідея безперервної освіти стає все актуальнішою в сучасній педагогічній теорії і світовій освітній практиці. Неперервна педагогічна освіта знаходить своє вираження у багаторівневості і системності освітніх педагогічних структур за рахунок наступності, перспективності та спадкоємності як базових складових неперервності освіти. Освітня парадигма передбачає формування особистості вчителя у світлі випереджувального зростання її можливостей. Результат такого розвитку може бути продіагностований через окремі професійно-педагогічні якості, набуті особистістю у процесі навчання. Поняття «неперервна освіта» знаходить вираження у змісті методів і форм підготовки вчителя, які реалізуються у конкретних організаційних моделях, що носять інноваційний характер і являють собою рушійну силу і засіб формування особистості вчителя.

Навчання впродовж усього життя є обов'язковим елементом професійної діяльності вчителів іноземної мови. Вчителі іноземної мови повинні підтримувати рівень володіння мовою та бути в курсі поточних питань щодо розвитку мови і культури. Незалежно від рівня володіння мовою, з якого вчитель починає свою кар'єру, вдосконалення має стати постійним процесом. У цілій низці країн вчителі повинні систематично підтверджувати свою кваліфікацію. Сьогодні в українській освіті відбуваються реформи, в тому числі й щодо професійного розвитку вчителів. У цьому контексті корисним міг би стати досвід розвинених країн світу, зокрема США.

Мета статті полягає в аналізі актуальності проблеми професійного розвитку вчителів іноземних мов у США та розгляді однієї з програм професійного розвитку вчителів іноземних мов.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих результатів. Куртейн (Curtain) і Песола (Pesola) зауважують, що сучасний вчитель іноземної мови стикається з безпрецедентними викликами, що ще більше актуалізує постійний професійний розвиток [1]. З-поміж основних викликів вони називають такі:

- Культурна, соціально-економічна, лінгвістична та академічна різноманітність сучасних учнів, чії потреби, освітній та лінгвістичний досвід можуть суттєво відрізнятися від типових учнів.
- Різна мотивація учнів вивчення іноземної мови, що вимагає різних підходів і стилів для досягнення мети.
- Вимога щодо безпосереднього використання іноземної мови в класі («навчання іноземної мови через іноземну мову») вимагає високих мовних та мовленнєвих навичок учителя.
- Акцент на екстралінгвістичних знаннях учителя іноземної мови;
- Акцент на спільному навчанні (взаємонавчанні) та самоосвіті, що вимагає від учителя іноземної мови бути наставником, консультантом, помічником, а не лише експертом у мові;

- Збільшення кількості учнів, що вивчають іноземну мову;
- Поява нових технологій навчання іноземної мови, що вимагає від учителів постійного підвищення кваліфікації [1].

Отже, американські педагоги (Мет (Met), Гунтерман (Guntermann), Пейтон (Peyton) та інші) висувають такі основні вимоги до сучасного вчителя іноземної мови:

- високий рівень володіння мовою у всіх видах мовленнєвої діяльності – говоріння, читання, аудіювання, письмо;
- здатність використовувати мову в реальних життєвих ситуаціях, як для соціальних так і для професійних цілей;
- здатність розуміти сучасні засоби масової інформації (як в усній, так і в письмовій формах) та успішно взаємодіяти з носіями мови;
- міцні фонові знання загальноосвітніх предметів;
- розуміння соціальних, політичних, історичних і економічних реалій того регіону, мову якого вивчають;
- педагогічні знання та вміння, включаючи знання про розвиток людини, теорії навчання іноземних мов, набір стратегій формування та мовленнєвих та соціокультурних компетентностей в учнів різного рівня володіння мовою;
- володіння різноманітними сучасними інформаційними технологіями [2].

Таким чином, ефективний вчитель іноземної мови має постійно вдосконалювати свої знання та вміння. Філіпс (Phillips) наводить цілу низку формальних та неформальних способів удосконалення рівня володіння мовою та соціокультурних знань, поміж яких участь у освітніх програмах за кордоном, літні школи та семінари, організація заходів, що проводяться іноземною мовою тощо [3]. Тедік (Tedik) і Тішер (Tischer) описують літні програми мовного занурення з метою вдосконалення рівня володіння мовою, культурологічних знань та знань з педагогіки [4].

Федеральний уряд США пропонує цілий ряд програм для професійного розвитку вчителів іноземної мови, у тому числі й літні курси в університетах, які фінансуються Національним фондом гуманітарних наук (the National Endowment for the Humanities), а також проекти з розробки та вдосконалення навчальних програм та навчальних матеріалів, спонсором яких є Фонд з удосконалення вищої освіти (the Fund for the Improvement of Post-Secondary Education). Національні ресурсні центри з іноземних мов (The National Foreign Language Resource Centers), фінансовані в рамках розділу VI Закону про вищу освіту і підпорядковані департаменту США освітнього центру з міжнародної освіти, забезпечують постійний професійний розвиток учителів іноземної мови в університетських кампусах по всіх країні. Ці центри створюють можливість співпраці та обміну досвідом для вчителів середніх шкіл та вищих навчальних закладів протягом навчального року та беручи участь у літніх програмах [2].

На увагу заслуговує Рамка професійного розвитку з іноземних мов штату Вірджинія (the Virginia Foreign Language Professional Development Framework – VA-FLPD), яка була розроблена після проведення опитування серед учителів іноземної мови, досліджень професійного розвитку вчителів іноземної мови та співпраці з різноманітними групами, що опікуються викладанням іноземних мов у Вірджинії.

Рамка VA-FLPD переважно ґрунтується на дослідженні, проведеному в рамках Бей Еріе Програми з іноземної мови (Bay Area Foreign Language Program – BAFLP) у Стенфордському університеті та в рамках проекту Ефективного викладання іноземної мови (Teacher Effectiveness for Language Learning Project – TELL). BAFLP присвячена сприянню якості викладання та навчання мов. Командою лідерів BAFLP було розроблено прототип моделі професійного розвитку. Даний прототип розглядався як модель для шкіл з метою допомогти школам розробити ефективні програми професійного розвитку.

Мета VA-FLPD полягає у підтримці та вдосконаленні якості викладання та навчання іноземних мов у школах штату Вірджинія. Дана програма призначена для вчителів іноземної мови з різним рівнем досвіду та знань. Вона надає можливість професійного зростання та розвитку для вчителів іноземних мов.

Рамка VA-FLPD поділена на частини, які дзеркально відображують модель TELL. Вчителям іноземної мови пропонують виконати самооцінювання згідно моделі TELL та обрати частину, яка б ґрунтувалась на їхніх потребах й інтересах.

Частина А. Зміст цієї частини розроблений для вчителів, сфера інтересів яких включає підготовку до навчання учнів у сприятливому навчальному середовищі, ефективне планування викладання. Головна увага зосереджена на формуванні основних компетентностей учителя іноземної мови, які дозволили б йому розробляти та проводити уроки, які б відповідали так званім «5 С» Національної рамки професійного розвитку вчителів іноземної мови – спілкування, культура, зв'язки, спільнота, порівняння (Communication, Culture, Connections, Community, Comparisons).

Частина В. Зміст цієї частини розроблено з метою поглибити розуміння вчителів методології іноземних мов та надати їм можливість розвинути високопродуктивні технології, які допоможуть учням досягти завдань у вивченні іноземних мов, самим учителям – ефективно використовувати різні підходи до оцінювання рівня знань та вмінь учнів. Також дана частина програми допомагає вчителям підібрати та накопичити навчальні матеріали для ефективного викладання.

Частина С. Зміст цієї частини включає визначення шляхів підвищення ефективності співпраці та розвиток професійного досвіду вчителів. Ця частина ґрунтується на моделі спільного професійного навчання, яка забезпечує вчителів іноземної мови можливістю розвинути як загальні педагогічні вміння, так і специфічні знання та вміння, необхідні для роботи вчителя іноземної мови.

Окрім згаданих вище частин, рамка VA-FLPD включає в себе технологічну частину, яка представляє інноваційні технології для реалізації всіх трьох частин. Технологічна частина може використовуватись окремо тими вчителями, які у своєму професійному розвитку зосереджуються на інтеграції інноваційних технологій у навчання та викладання іноземних мов [5, р. 2-3].

Передбачається, що оцінювання має бути постійним і проводитися як після проходження кожного етапу професійного розвитку, так і в кінці навчального року. Рамкою VA-FLPD пропонуються такі методи оцінювання професійного розвитку вчителів:

1) самооцінювання за допомогою питальника.

Вчителям іноземної мов періодично пропонується заповнити питальник. Дані опитування використовуються самим ж учителями для аналізу своєї роботи та планування майбутнього професійного розвитку.

2) Взаємооцінювання та наставництво.

VA-FLPD пропонує вебінар з питання взаємооцінювання та наставництва. Вчителів заохочують до роботи у команді, взаємовідвідування, взаємооцінювання, а для молодих спеціалістів пропонують призначувати наставників, які допомагають молодим спеціалістам спланувати свій професійний розвиток та проаналізувати його результати.

3) Загальне оцінювання професійного розвитку.

На основі загального опитування та оцінювання професійного розвитку вчителів іноземної мов розробляються специфічні семінари, які охоплюють питання підвищення ефективності професійного розвитку вчителів іноземних мов [5, р. 4].

Висновок. Розглянута програма професійного розвитку не єдина у США. Всі програми та проекти професійного розвитку вчителів іноземних мов спрямовані на підтримку концепції «навчання впродовж усього життя» з метою підвищення ефективності викладання та навчання іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Curtain H. Languages and children: Making the match / H. Curtain, C. Pesola. – White Plains, NY : Longman, 1994
2. Peyton K. Professional Development of Foreign Language Teachers / K. Peyton // ERIC Digest. – Washington DC : ERIC Clearinghouse on Languages and Linguistics. – 1997. – December.
3. Phillips J. K. Upgrading the target language proficiency levels of foreign language teachers / J. K. Phillips. // ERIC Digest. – Washington, DC : ERIC Clearinghouse on Languages and Linguistics. – 1991.
4. Tedick D. J. Combining immersion experiences and pedagogy for language teachers: Lessons learned and changes implemented / D. J. Tedick, C. A. Tischer // Foreign Language Annals. – 1996. – # 29. – p. 415-427.
5. Virginia Foreign Languages Professional Development Framework. – Virginia, 2013. – 37 p.

Статья посвящена проблеме профессионального развития учителей иностранного языка в США. Автор подчёркивает, что обучение в течение всей жизни является необходимым условием качественного преподавания. В статье представлен анализ одной из программ профессионального развития учителей иностранного языка штата Вирджиния.

Ключевые слова: профессиональное развитие, обучение в течение всей жизни, учитель иностранного языка, программы развития, эффективное обучение.

The article deals with the issue of professional development of foreign language teacher in the USA. The author underlines that the lifelong learning is the essential condition of the quality teaching. In the article, the analysis of one of the professional development of foreign language teacher programmes in Virginia is presented.

Keywords: professional development, lifelong learning, foreign language teacher, programmes of development, effective teaching.